

Both in terms of its range of activities and the scope of its work, the Pranas Gudynas Centre for Restoration is a national moveable cultural value research and restoration institution – the leader in Lithuania and the most famous centre of its kind in Eastern and Central Europe. The Centre for Restoration conducts research conservation and restoration work of particular importance for Lithuania's museums, churches and almost all state institutions that have valuable historical art works. It operates from valuable cultural heritage buildings located within a UNESCO territory, thus it identifies itself as a tourist destination or object of interest. The activities of restorers often remain out of the sight of the public at large, yet increasing accessibility would significantly

boost interest in cultural heritage objects and their restoration. To this aim, over the course of five years, the LNMA implemented a project dedicated to the adaptation of the Centre for Restoration for cultural and related educational, economic, social and similar purposes. At the new premises at 10 Rūdninkų St, people will be able to see paintings, graphic art, parchment, sculptures, pottery, textiles, historical furniture, metalwork and archaeological artefacts from Lithuanian and foreign museums being restored, preserved and studied; they will also be able to see how an expert assessment of specific works is conducted. This project is to be finally implemented in 2022, attracting 56 thousand new visitors annually.

Prano Gudyno restauravimo centro pritaikymas kultūros paslaugoms

Arūnas Steponėnas

Pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto uždavinio „Padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką“ įgyvendinimo priemonę 05.4.1-CPVA-V-301 „Aktualizuoti kultūros paveldo objektus“ Lietuvos nacionalinis dailės muziejus (LNDM) įgyvendino projektą „05.4.1-CPVA-V-301-01-0003 Prano Gudyno restauravimo centro pritaikymas kultūros paslaugoms“. Šia priemone siekiama kultūros

paveldo objektų kompleksiško sutvarkymo, pritaikymo kultūrinėms ir su jomis susijusioms edukacinėms, ekonominėms, socialinėms ir panašioms reikmėms. Projektas finansuotas iš Europos Sąjungos Regioninės plėtros fondo ir Lietuvos Respublikos biudžeto, bendra projekto vertė veiklų vykdymo pabaigoje siekė daugiau nei 5,5 mln. Eur, projekto įgyvendinimo trukmė – 5 metai.

Prano Gudyno restauravimo centras tiek savo veiklos turiniu, tiek darbų apimtimi yra nacionalinė kilnojamojų kultūros vertybių tyrimų

ir restauravimo įstaiga – lyderis Lietuvoje ir žymiausias tokio pobūdžio centras Rytų ir Vidurio Europos regione. Jis atlieka ypatingos svarbos tyrimo, konservavimo ir restauravimo darbus Lietuvos muziejams, bažnyčioms ir bene visoms valstybės institucijoms, kurios turi vertingų istorinių meno kūrinių, kitų kilnojamųjų kultūros vertybių. Dalis specializuotų tyrimų (kilnojamųjų kultūros vertybių ekspertizė, restauravimo medžiagų technologiniai tyrimai ir restauravimo metodų stebėseną, aukštos kokybės specialybės mokymai, istorinių gobelenų, pergamentų, gintaro dirbinių restauravimo darbai ir kt.) atliekama tik Prano Gudyno restauravimo centre. Išskirtiniai bruožai yra tai, kad centras veikia ne tik kaip restauravimo padalinys, jame teikiamos įvairios paslaugos, jis išsiskiria ir personalo profesionalumu. Centras funkcionuoja vertinguose kultūros paveldo statiniuose, UNESCO teritorijoje, todėl jis vertintinas ir kaip turistinis objektas, pritraukiantis lankytojus.

Tiek nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, kuriuose įsikūręs centras, tiek jame atliekami kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo ir restauravimo darbai bei jų metu išsaugomos vertybės iki projekto vykdymo pradžios buvo nepakankamai pristatomi ir atverti lankytojams dėl pasenusios pastato infrastruktūros. Nors įsikūręs nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose – Oginskių rūmų komplekso dalyje ir Freso name, šie objektai nebuvo pritaikyti gausiam lankytojų srautui, kokybiškai centro darbuotojų veiklai. Net nevertinant naujai sukuriamos

vidinės pastato infrastruktūros, Oginskių rūmų komplekso kiemeliai turistiniu sezonu gausiai lankomi, o tai reiškia, kad sutvarkyta statinių architektūra įtrauks ne tik lankytojus naujai atsiveriančia edukacija, susijusia su centro vykdoma veikla, bet ir miesto gyventojus, kurie turės galimybę pamatyti suremontuotą kultūros paveldo architektūrą. Įgyvendinus projekto veiklas, atsivers vykdomi restauravimo ir konservavimo darbai, kurie iki projekto įgyvendinimo dėl trūkstamos infrastruktūros labiau buvo prieinami ne lankytojams, o tik siauram visuomenės ratui.

Naujai įrengtose, edukacijai ir lankytojams pritaikytose Rūdinkų g. 10 patalpose bus galima išvysti, kaip restauruojami, konservuojami ir tiriami tapybos darbai, grafika, pergamentai, skulptūros, keramika, tekstilė, istoriniai baldai, metalo dirbiniai ir archeologiniai radiniai iš Lietuvos ir užsienio muziejų, kaip atliekama kūrinių ekspertizė. Restauravimo ir konservavimo veikla taps atvira visuomenei stebėti, susipažinti; restauravimo, konservavimo metu buvę „nematomi“ eksponatai taps matomi.

Kadangi projektas kuriamas žmonėms, pažymėtina, kad išskiriamos trys pagrindinės projekto tikslinės grupės: 1) organizuoti lankytojai, kurie ateis į centrą įgyti žinių ir rinksis organizuotą veiklą ekskursijų pavidalu; 2) neorganizuoti (pavieniai, individualūs) lankytojai, kurie domėsis restauruojamų objektų unikalumu; 3) edukacijų ir renginių lankytojai, kurie papildomai naudosis informacijos centre sukaupia

<
Prano Gudyno
restauravimo centro vidinis
kiemas. Vilnius, 2022
Fot. Gintarė Grigėnaitė,
LNDM

Prano Gudyno
restauravimo centro
interjerai iki remonto.
Vilnius, 2016
Fot. Matas Laužadis

>
Prano Gudyno
restauravimo centro
interjerai po remonto.
Vilnius, 2022
Fot. Gintarė Grigėnaitė,
LNDM

medžiaga, restauravimo specialistų konsultavimo paslaugomis, galimybė susipažinti su tyrimo ir restauravimo procesais ir įranga bei vaizdo medžiaga savo kvalifikacijai kelti, atliekamiems mokslo, rašto darbams. Šios grupės apima įvairaus amžiaus lankytojus: moksleivius ir studentus, suaugusiuosius, šeimas, vyresnio amžiaus žmones, trečiojo amžiaus universiteto lankytojus, neįgalius žmones. Visos šios grupės galės naudotis projekto veiklomis sukurtu rezultatu.

Akcentuotina, kad Prano Gudyno restauravimo centre vykdoma veikla yra specifinė, apie restauratorių darbus žino tik nedidelis ratas paminklosaugos specialistų, restauravimo specialybes studijuojančių studentų, moksleivių, besidominčių šia specialybe, retos pavienės grupės, tad, įgyvendinus projektą, atnaujinus turimą infrastruktūrą, iš esmės bus pagerinta ir praplėsta teikiamų paslaugų kokybė ir centre vykdomos profesionalios veiklos pasiekiamumas, taip atliepiant didėjančią susidomėjimą kultūros paslaugomis, kultūros vertybių apsauga, kultūros istorija, senosiomis vaizduojamojo ir taikomojo meno technologijomis, praktiniu restauratorių ir tyrėjų darbu. Siekiant atskleisti kultūros paveldo objekto vertingąsias objekto savybes ir padidinti lankytojų susidomėjimą kultūros paveldo objektu, pritraukti daugiau lankytojų ir jiems pristatyti centro teikiamas paslaugas, buvo atlikti pastatų, esančių Rūdinkų g. 8 ir Rūdinkų g. 10, Vilniuje, tvarkomieji statybos ir tvarkomieji paveldosaugos darbai, taip pat sutvarkyti ir pritaikyti lankytojams vidiniai centro pastatų kiemeliai, už 1,2 mln. Eur įsigyta veiklai reikalingos restauravimo ir tyrimų įrangos, už 40 tūkst. Eur – baldų. Remonto metu buvo visiškai restauruoti visi pastatų fasadai, įrengta hidroizoliacija, suremontuota stogo danga, vidaus patalpos, langai, durys, sustiprintos pastato konstrukcijos, visiškai įrengtos naujos pastato inžinerinės sistemos, sutvarkyti pastato interjerai, įrengta centro veiklos funkciją užtikrinanti vėdinimo sistema, įdiegta technologinė įranga.

Pažangai sukurti reikėjo daugiau nei penkerių metų. Projekto finansavimo sutartis buvo pasirašyta 2016 m. gruodžio 15 d., o dėl nuolat kylančių iššūkių bus užbaigta tik 2022 m. pabaigoje. Tai ambicingas, administravimo aspektu sudėtingas projektas, reikalavęs milžiniško visų Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) darbuotojų, susijusių su projekto veiklų

įgyvendinimu, įsitraukimo. Centro darbuotojai kūrė visą pastato technologinę ir inžinerinę infrastruktūrą, sudarė pastato panaudojimo eksploataciją, Viešųjų pirkimų ir teisės skyrius vykdė dešimtis sudėtingų pirkimų, nuolatinės konsultacijas teikė administracija, pavieniai LNDM inžinieriai ir darbuotojai.

Vykdamas projektą buvo nutrauktos dvi sutartys, techninio projekto rengėjai nuolat vėlavo vykdyti savo įsipareigojimus, iš statybietės pasitraukė pirmasis rangos darbus vykdęs rangovas, nustatyta pastato avarinė būklė, reikalavusi esminio konstrukcijų ir pastato vėdinimo perprojektavimo. Iš viso buvo sudaryta 19 susitarimų dėl projekto pakeitimų (tai lėmė kultūros paveldo objekto specifiškumą), pririnkta daugiau nei 500 tūkst. Eur papildomo finansavimo, lyginant su pirminiu projektui skirtu finansavimu. Vykdamas projektą iš viso pasirašytos 28 sutartys, kurių metu įsigytas techninio projekto įvertinimas (du kartus), techninio projekto ir tvarkybos darbų projektas kartu su projekto vykdymo priežiūra, archeologinė priežiūra, techninė priežiūra, projekto ekspertizė, rangos darbai (tris kartus), tyrimų, restauravimo procesų įranga. Visos šios veiklos buvo būtinos, siekiant sutvarkyti centro pastatus ir kiemeles, kad galėtų būti teikiamos naujos kultūros paslaugos, objektai atverti lankytojams, juose įkurtos informavimo ir lankytojų erdvės, sudarytos galimybės stebėti tyrimų ir restauravimo procesus, rengiamos edukacijos, ekskursijos ir kiti renginiai.

Apibendrinant teigtina, kad projekto metu suremontuota daugiau negu 3 tūkst. kvadratinų metrų pastatų ploto, sukurta Europos lygio restauravimo centro aplinka – įsikėlusį suremontuotas patalpas iškart bus galima teikti dar kokybiškesnes paslaugas aptarnaujant ne tik Lietuvos, bet ir Europos regioną. Projektu įgyvendintas tikslas – sudarytos sąlygos kokybiškai naujoms atvirų restauravimo dirbtuvių ir kultūrinio-pažintinio turizmo paslaugoms teikti, kultūros paveldo objektams aktualizuoti. Įgyvendinti du uždaviniai: atnaujinta Prano Gudyno restauravimo centro infrastruktūra (suremontuoti pastatai ir vidiniai kiemeliai Rūdinkų g. 8 ir Rūdinkų g. 10, Vilniuje) taip ją atveriant kultūros paveldo objektų lankytojams ir sudarant galimybes teikti šiuolaikinius poreikius atitinkančias kultūros paslaugas; įsigyta centro paslaugoms teikti reikalinga restauravimo, tyrimų įranga. Projektas bus galutinai įgyvendintas 2022 m.